

İstanbul Sözleşmesinin Dogması Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

R. Serhat ASLAN, 12 Ağustos 2020

<https://medium.com/consensusturkiye/i%CC%87stanbul-s%C3%B6zle%C5%9Fmesinin-dogmas%C4%B1-toplumsal-cinsiyet-e%C5%9Fitli%C4%9Fi-e1a27fd28c7>

Bu yazı ilk olarak Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesine giden adımlarına ve toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının Türkiye özelinde tarihçesine değinmektedir. Akabinde sözleşme etrafında şekillenen tartışmalara göz atıp itirazların mihenk noktasını oluşturan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği politikalarının başarı ile uygulandığı ülkelerden bazı istatistikler ve örnekler vermektedir.

Neler Yaşandı?

Ak Parti İstanbul Milletvekili Numan Kurtulmuş'un Temmuz (2020) ayının başında yaptığı "Sözleşmenin hem Türkçesini hem İngilizcesini okumuş, üzerine çalışmalar yapmış biri olarak söylüyorum; [İstanbul Sözleşmesini imzalamamız büyük bir hata idi](#)" açıklaması üzerine Türkiye kendisini uzun zamandır beklenen bir tartışmanın içinde buldu. İmzalandığı günden beri sert itirazların yükseldiği, eleştiriler hususunda nice rapor ve çalışmanın hazırlandığı İstanbul Sözleşmesi böylece doğrudan ilk kez hükümetin gündemi haline geldi.

Bununla birlikte tarafların sözleşmeye dair söylemleri sağlıklı bir tartışma ortamından hayli uzak olduğumuzu gösteriyor. Sözleşmeye karşı çıkanlardan bazıları sözleşme destekçilerini "fuhuşa destek veriyorlar" gibi uç ithamlar ile nitelerken; sözleşmenin savunucuları benzer bir dil ile karşı çıkanları "karşı çıkıyorsunuz o zaman siz kadınlara şiddet uygulamak isteyen istismarcılarınsınız" şeklinde itham etmekte ve tartışmalar adi atışmalara dönüşmekte. Tartışmaların bu kanaldan çekilmesi ve saldırgan olmayan bir üslup ile tarafların dertlerini anlatabilmesi böylesi hassas bir konu için hayli önemlidir.

Sözleşmenin amacı, tam adı olan “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi” isminde de belirtildiği üzere evrensel bir sorun olan kadına karşı şiddeti engellemek için adımlar atmaktır. Sözleşme ilgili maddeleri üzerinden şiddetin ne ve hangi şekillerde olduğuna değinmekte akabinde şiddetin kaynağı olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden bahsetmektedir (md. 3). Bunun sonucu olarak sözleşme ilgili diğer maddelerinde taraflardan toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yok edecek politikalar geliştirmelerini beklemektedir. Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü koordinasyonunda yürütülmekte olan [Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi Projesi’ni \(ETCEP\)](#) buna örnek gösterebiliriz. Bu pilot uygulama kapsamında 57.000 farklı yaşlardan öğrenciye ulaşılmıştır. Benzer şekilde İstanbul Sözleşmesinin denetimini yapmakla yükümlü olan GREVIO ülke içi politikaların toplumsal cinsiyet eşitliğine uygun olup olmadığını raporlaştırmaktadır. Bu bağlamda İmam Hatip okullarının dini eğitim vermesi sebebiyle zararlı oldukları da bu raporlar ile Avrupa Konseyine bildirilmiştir.

Öte yandan İstanbul Sözleşmesini öncesi sonrası olmayan bir uluslararası anlaşma olarak görmek hayli hatalı olacaktır. Türkiye için bu sözleşmenin anlamı 2000’li yıllardan itibaren aile politikalarında uygulamaya başladığı “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği” merkezli politikaların en önemli adımı olmasıdır.

Türkiye 1985 yılında imzaladığı “Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme” olan CEDAW ile Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine (TCE) dair ilk somut adımını atmış, devamında bu politika 2000’li yıllarda beş yıllık kalkınma planları ile kendine yer bulmuştur. “CEDAW erkekler ile kadınların basmakalıp rollere sahip oldukları düşüncesine dayanan bütün ön yargılar ve gelenekler ile her türlü uygulamayı tasfiye etmek amacıyla erkeklerin ve kadınların sosyal ve kültürel davranış tarzlarını değiştirmeyi amaçlar. (Madde 5).”[1]

CEDAW VE İSTANBUL SÖZLEŞMESİ TÜRKİYE’NİN AİLE VE KADIN POLİTİKALARININ ŞEKİLLENMESİNDE BELİRLEYİCİ BİR RÖLE SAHİP OLMUŞTUR. 6284 SAYILI KANUNUN 2. MADDESİ DOĞRUDAN İSTANBUL SÖZLEŞMESİNİN ESAS ALINDIĞINI BELİRTMEKTEDİR

- 1. Türkiye 1985’de CEDAW’ı imzaladı**
2. 2001 Türk Medeni Kanununun değiştirilmesi
3. 2005 Türk Ceza Kanunu’nun değiştirilmesi
4. 2006 Töre ve Namus Cinayetleri Başbakanlık Genelgesi
5. 2007-2010 Kadına Şiddet Ulusal Eylem Planı
- 6. 2011 İstanbul Sözleşmesi**
7. 2012 Aileyi Koruma ve Kadına Şiddeti Önleme Kanunu
8. 2008-2013 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı
9. 2012-2015 Kadına Şiddet Ulusal Eylem Planı
10. 2014-2018 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı
11. 2016-2020 Kadına Şiddet Ulusal Eylem Planı
12. 2018-2023 Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı

Geçen yıllar sonunda Türkiye TCE politikalarında en önemli adımını İstanbul Sözleşmesini ilk ve çekincesiz imzalayan ülke olarak atmıştır. İstanbul Sözleşmesi feminist bir kuram olan Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini norm haline getiren, kadına karşı şiddetin kökenini apaçık biçimde cinsiyet rollerine indirgeyen ilk uluslararası metindir.

Sözleşmeye dönük itirazların esasını toplumsal cinsiyet eşitliğinden kaynaklanan politikaların oluşturduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Sözleşmeye karşı çıkanlar, bazı komik iddialarının aksine “ne yani ben karımı dövemeyecek miyim” itirazı ile değil “bu feminist kuramın ürettiği politikalar kadına şiddeti engellemez, üstüne üstlük toplumun temel birimi olan aile için tehlikelidir” itirazı ile karşı çıkmaktadır. *İstanbul Sözleşmesi, kadınların kadın olduğu için şiddete uğradığını savunarak, toplumsal cinsiyet eşitliğinin ve toplum tarafından dayatılan cinsiyet rollerinin devlet faaliyetiyle ortadan kaldırılmasının bu şiddeti de ortadan kaldıracağını savunur.* Asıl mesele karşı çıkanların bu iddialarının altını doldurup dolduramadıklarıdır.

Öte yandan sözleşmeyi savunanlar ise şiddetin kaynağını toplumsal cinsiyet kuramı ile açıklamakta ve bu kuramın aile yapısına herhangi bir tehdit oluşturmadığını belirtmektedir. Sözleşmenin önde gelen savunucularından Mor Çatı Derneği avukatı Selin Nakipoğlu'nun *Aile meselesiyle İstanbul Sözleşmesinin hiçbir alakası yok beyanı* sözleşme savunucularının bu kadar net olmaları açısından önemlidir. Bu iddiaları öne süren tarafın itiraz edenler gibi ilgili uygulama örnekleri ve bunların sonuçlarını inceleyerek bahsedilen politikaların aile ile pozitif-negatif herhangi bir ilişkisinin olmadığını verilerle ispatlaması gerekir.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Nedir?

Toplumsal Cinsiyet kavramı, doğuştan gelen biyolojik cinsiyetimiz haricinde toplumsal olarak kişilere yüklenen rollerin sonucu olan bir cinsiyetin varlığına işaret eder. “Gender” olarak ifade edilen bu cinsiyet tanımı kadın ile erkeğin sosyal rol ve davranış farklılıklarının doğuştan gelmediğini savunur. Kadın ve erkek rolleri doğum sonrası toplum tarafından inşa edilir, bu sebeple bireyler rollerini değiştirebilir, “genel kabulün” erkeği bir kadın gibi yaşayabilir. Bu rol inşa sürecinde gelenek ve din en önemli iki unsurdur. TCE yaklaşımını savunan görüşe göre kadınlar bu rollerini yıktıkları ölçüde özgürleşecek ve toplum iyileşecektir.

Kuram, toplumsal cinsiyet inşasının bir eşitsizlik doğurduğunu, erkeğin kadına tahakküm eden bir erke dönüşüğünü savunur. Burada önemli olan nokta sosyal rollerin sebep olduğu bir takım yanlış sonuçlar doğuran belirli uygulamalara itiraz etmek dururken, genellemeci bir karşı çıkışın tercih edilmesidir. Sünnet düğünü gibi birtakım şölenler ile erkekliğin gereksiz kutsanması yahut çapkınlık gibi sadece erkekler için olumlanan bazı yanlışlardan bahseden söylemler kendi içinde bir haklılık barındırıyor. Ama bu yanlışlara itiraz etmek; gelenek ve inancın kişiler için tasvip ettiği, denenmiş ve olumlu sonuçları görülmüş diğer rollere de savaş açma hakkını vermemelidir.

Feministler nezdinde TCE kuramı kadınların konumunu iyileştirmek ve toplumu şiddete karşı bilinçlendirmek hususunda tek doğru yol olarak kabul edilir. Zira din ve dinin sunduğu her rol ile bir hesaplaşma gereksinimi duyan feminist yaklaşım, dinleri de bu sebeple sorgulama ihtiyacı hisseder.[2] Bir kuram olmaktan öteye geçmemesine rağmen genelde şahit olduğumuz durum ise dogmatik bir sahiplenmedir. TCE kuramının bilimsel netlikten uzak olması keskin söylemlerden kaçınılmasını gerektirmeliyken aksine görülen bu kurama gözü kapalı bir bağlanma ve zıt her tezi suçlamadır. Toplumun köklü değişimine sebep olacak politikalar için tek doğru olarak bir kurama sarılmak sağlıklı bir tutum değildir.

İlgili roller ile ilişkili olan; namus, ırz, edep gibi esasında erkekler için de geçerli olması gereken kavramlar ataerkil olması sebebiyle bu kuramın hedefindedir. Ayrımcılık bahanesi ile toplumun inanç ve örfünde genel kabul görmüş bu kavramlar TCE politikaları doğrultusunda Türk Ceza Kanunundan çıkarılmıştır. Bunun yanı sıra “aile” bu kurama göre kadınlar için tehlikeli bir kurumdur. Aile şiddetin üretim mekanıdır. Erkek, kadın, çocuk ve büyüklerden oluşan; toplumun en temel birimini oluşturan kadın için tehdit olarak kabul edilir. Bu görüş günümüzde uç bir feminist söylem olmaktan çıkmış, [BM raporunda dahi kendine yer bulmuştur](#). Bu politikaları diğer hiçbir alanda olmadığı kadar anlık takip eden Türkiye’de kadın için ailenin bir tehdit mekânı olduğu konusu [raporlaştırılmıştır](#). Mazbut ve düzenli yaşama sahip milyonlarca aile varken sadece şiddete uğramış kadınların verilerini ön plana çıkartarak genel bir algı oluşturmak da hayli çarpıtıcı bir tutum.

Erkek ve kadınlar üzerine yaptığı meşhur iki çalışmayla küresel boyutta cinsel devrimin mimarlarından sayılan Alfred Kinsey’in çalışmalarını dayandırdığı bazı verilerin temelsiz olduğu yahut zaten hapiste olan problemleri insanları incelemesiyle oluşturduğu biliniyor. Bu çalışmanın sunduğu veriler Amerikan ceza ve medenin kanunlarının [değişimine doğrudan sebep oldu](#). İlerleyen yıllarda ise değişen kanunlardan sonra Amerikan toplumunda eskiye nazaran daha çok cinsel suç vakaları yaşanır hale geldi. Bu örnek, geleneği yıkıcı özelliklere sahip kanun ve politikaların uygulanmasında ülkelerin ne kadar temkinli olması gerektiğini göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

Uygulamalarda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği dün çıkmış bir kuram değildir. Yüzyıla yakın bir sürede feminist literatür içinde gelişim göstermiş, nihayetinde Avrupa’nın birçok yerinde uygulama alanı bulmuştur. Özellikle Kuzey ülkeleri olan İsveç, Norveç, Finlandiya gibi ülkeler TCE’yi sosyal demokrasinin ve refah devleti anlayışının bir parçası olarak ilk ve en iyi uygulayan ülkelerdir. Yaklaşık yarım asırdır aile ve diğer sosyal politikalarını TCE çerçevesinde inşa eden bu ülkeler örneklem olarak hayli önemlidir. Erkeklerin dahi çocuğun doğumu sonrası izin haklarının olduğu, cinsiyete dönük rolleri sınırlama hususunda en başarılı politikaların üretildiği bu ülkelerde; aile ne gibi değişimler göstermiş, kadına yönelik şiddet ne durumda, taciz-tecavüz oranları ne boyutta gibi sorular ilgili feminist kuramı test etmek için çok önemli doneler verir.

Türkiye, Avrupa ile uluslararası raporlara yansıyan verilerle kıyaslandığında aile kurumunun sağlamlığı ile ön plana çıkar. İskandinav ülkeleri başta olmak üzere birçok modern Avrupa ülkesi kadına taciz-tecavüz, genç kadın intihar oranı, yalnız yaşayan birey sayısı, bir aileden yoksun bebek oranı gibi birçok alanda Türkiye'nin gerisindedir. Bunun yanı sıra BM raporlarında görüleceği üzere kadına yönelik şiddet ne yazık ki evrensel bir sorundur. Refah düzeyi üst seviyelerde olan, TCE politikalarını başarıyla uygulayan ülkelerdeki kadına şiddet oranı ya Türkiye ile aynı ya daha da ileridedir. Buna itiraz olarak “oralarda şiddet beyanı yaygın, kadınlar suç duyurusunda bulunuyor, oranlar bu yüzden yüksek” şeklinde yapılan savunmalar nihayetinde şiddetin var olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Bu acı veren istatistikler bize sorunun kaynağının ıskalandığını net biçimde gösteriyor.

Yukarıda değinildiği üzere TCE kuramı özünde kadının hakları ve şiddetten korunması bakımından konumunu iyileştirmeyi ve daha iyi bir toplum yaratmayı hedeflemektedir. Bunun yanı sıra kuramın savunucuları çeşitli demeçlerde aile ile bir probleminin olmadığı vurgulanmaktadır. Fakat eldeki uygulama verileri hedeflenenin gerçekleşmediğini gösterir. Aile ile bir ilgisi olmadığı iddia edilen TCE'nin başarı ile uygulandığı ülkelerde boşanma oranları tırmanmakta, evlilik oranları hızla azalmaktadır. İnsanlar bir aile olmaktan kaçınmakta, yalnız yaşamayı tercih etmektedir. Bir aileden yoksun olarak doğan bebek oranları kendini dörde beşe katlamaktadır. Bunun yanı sıra ne yazık ki kadına karşı şiddet azalmamakta, aksine artış göstermektedir. TCE ile kadına şiddet arasında pozitif bir korelasyon kurmak güç olsa dahi en azından TCE'nin şiddete net bir çözüm olmadığını savunmak mümkündür. Öte yandan var olan şiddeti engelleyemediği gibi diğer aileye ilişkin konularda feci sonuçlar vermektedir.

İzlanda 1976 yılında Cinsiyet Eşitliği Yasasını çıkartmış ve kırk yıla yakın bir süre boyunca bu alanda özel politikalar üretmiştir. Feminist kuramlar ile aile politikaları şekillenen İzlanda'da son kırk yılda boşanma oranları iki katın üstünde artarken, 2011'de 3 evliliğe karşı 1 boşanma gerçekleşmiştir. Eurostat verilerine göre 2011'de evlilik dışı doğum oranı son kırk yıla nazaran yine yüzde yüzün üzerinde artış göstermiş ve %65'e vurmıştır. Doğan 10 çocuktan 6-7'si kurulu bir aileden yoksundur. Herhangi bir erkek tarafından şiddete uğrayan kadın oranı %42 iken aile bireyleri tarafından şiddet gören kadın oranı %22 gibi ciddi bir seviyededir. Tecavüz oranlarında ise dünyada 4. sıradadır.[3]

2008 yılında yaşları 18 ile 80 arasında değişen 3000 kadın üzerinde, telefon anketi yöntemi ile kadınların erkek tarafından şiddet uğrama oranlarını belirlemek amacıyla bir çalışma yapılmıştır. Bu araştırmaya göre katılımcıların %42'si herhangi bir erkekten gelen bir şiddete, %22 ise eşleri veya birlikte oldukları kişilerden gelen bir şiddete maruz kalmıştır(Tablo 7).

İzlanda'da kadına şiddet ile ilgili yapılan anketin verileri

Tablo 5: İzlanda'da Aile Tipleri (%)

	Çocuksuz evli çiftler	Çocuklu evli çiftler	Çocuksuz birlikte yaşayan çiftler	Çocuklu birlikte yaşayan çiftler	Anne ve çocuk	Baba ve çocuk	Kayıtlı erkek çiftler	Kayıtlı kadın çiftler
2012	37,4	29,7	4,2	12,6	14,8	1,4		

Tablo 6: İzlanda'da Evlilik Dışı Doğum Oranları (%)

	1960	1970	1980	1990	2000	2009	2010	2011
Evlilik dışı doğum	25.3	29.9	39.7	55.2	65.2	64.4	64.3	65.0

Finlandiya 1972 yılında bir TCE komisyonu kursa dahi kuramı ancak 1987 yılında yasalaştırarak, İskandinav ülkeleri arasında bu alanda en geç düzenleme yapan ülke olmuştur. Buna rağmen birçok cinsel eşitlik birimi kurmuş ve çeşitli düzenlemeler yapmıştır. Finlandiya hizmet devleti olarak bilinmektedir. Çocuk bakımını ailenin sorumluluğundan alıp devlet bünyesine geçirmiştir. Çocuğun sorumluluğunu birincil dereceden üstlenen devlettir. Gece çalışan ebeveynlere yönelik açılan gece kreşleri bu politikanın somut örneklerindedir. Tüm politikalar her iki cinsin de çalışmasını, evde durmamasını teşvik eder. Bir çocuğun anne-baba yüzü görmesinden daha önemli olan bireylerin çalışabilmesidir.

Tüm bunlara rağmen Finlandiya'da da TCE politikalarının karnesi aile hususunda negatiftir. Son kırk yılda boşanma oranları üç kat artmışken, evlilik oranları hızla düşmektedir. Neredeyse her doğan iki çocuktan birisi (%41) evli bir ebeveyne sahip değildir. Rastgele seçilerek yapılan bir ankette 15 yaş üstü 8 bin kadından %41'i hayatlarından en az bir kez cinsel yahut fiziksel şiddete uğradığını belirtmiştir. 2013 yılı verilerine göre 5,5 milyon nüfusa sahip Finlandiya'da öldürülen kadınların nüfusa oranı 75 milyon nüfuslu Türkiye'deki oranın üç katıdır. Spesifik politikaların az nüfuslu toplumlarda daha başarılı olması beklenirken bu sonuç ürpertici bir şekilde tam aksi yönde gerçekleşmiştir. Elli ülke arasında tecavüz oranlarında 7. sırada olan Finlandiya intihar oranlarında otuz ülke arasında 5., 15-19 yaş aralığı genç intiharı oranlarında ise 3. sıradadır.[4]

3.2.1. Evlenme ve Boşanma Oranları

Avrupa Birliği İstatistik Kurumu (Eurostat) verilerine göre Finlandiya'da boşanma oranları 1960 yılında binde 0.8 iken bu oran gitgide artarak 1970'de 1.3'e, 1980'de 2.0'a ulaşmıştır⁵⁷ (Tablo 10) . 2009, 2010 ve 2011 yıllarındaki boşanma oranları ise binde 2.5 olarak belirtilmiştir. Avrupa Birliği'ne üye 27 ve aday 8 ülkeye ait olan 2011 yılı verilerine göre boşanma oranlarında Lihtenştayn Prenslığı, Portekiz ve İsveç ile birlikte 6.lığı paylaşmaktadır.

Tablo 10: Finlandiya'da Yıllara Göre Evlenme ve Boşanma Oranları(Binde=%0,)

	1960	1980	2000	2009	2010	2011
Boşanma	0.8	2.0	2.7	2.5	2.5	2.5
Evlenme	7.4	6.1	5.1	5.6	5.6	5.3

Finlandiya aile yapısında en öne çıkan verilerden birisi de evlilik dışı dünyaya gelen çocuk oranlarıdır. 1960 yılında %4.0 olan evlilik dışı doğan çocuk oranı, 1980'de13.1'e, 2000'de 39.2'ye ve 2011 yılında 41'e ulaşmıştır.⁶⁰ Bu bilgiye göre Finlandiya'da doğan çocukların yarıya yakını bekar anne-babalar tarafından dünyaya getirilmektedir (Tablo 12).

Tablo 12: Finlandiya'da Evlilik Dışı Doğum Oranları(%)

	1960	1980	1990	2000	2009	2010	2011
Evlilik dışı doğum	4.0	13.1	25.2	39.2	40.9	41.1	40.9

İsveç-Norveç gibi Toplumsal Cinsiyet eşitliğini bu iki ülkeden daha evvel yasalaştıran ülkelerin durumu da farksızdır. Aileyi hedef almadığı ısrarla belirtilen TCE politikaları sonucunda boşanma oranları katlanarak artarken evlilik oranları düşmekte, aileden yoksun çocuk doğum oranları artmaktadır. Norveç özelinde aileden kopuk, yalnız yaşama oranı %20'yi bulmuşken bu oran orta yaş arasında hızla artmaktadır. Yine Norveç ve İsveç'te doğan her çocuktan birisi (%55) bir aileden yoksundur. Tecavüz ise akıl almaz bir boyuttadır. Norveç Sığınma Evi Hareketi Müdürlüğünün verilerine göre **15 yaşından büyük her on kadından biri tecavüze uğramıştır**. Norveç hükümetinin açıklamasına göre tecavüzlerin yüzde sekseni gerekli mercilere bildirilmiyor. Aile içi kadına şiddet ise artış göstermekle birlikte %28'e varmıştır. İsveç'te ise herhangi bir erkekten şiddet gören kadın sayısı %46'dır.

Tablo 17: Norveç'te Evlilik Dışı Doğum Oranları (%)

	1960	1970	1980	1990	2000	2009	2010	2011
Evlilik dışı doğum	3.7	6.9	14.5	38.6	49.6	55.1	54.8	55.0

Tablo 18: Norveç'te Kadına Yönelik Şiddet (%)

Araştırma yılı	Eş veya birlikte olduğu kişilerden gelen şiddet	Herhangi bir erkekten görülen şiddet	Son 12 ayda görülen şiddet
2008	28	-	11.6

Tablo 22: İsveç'te Evlilik Dışı Doğum Oranları(%)

Yıl	1960	1970	1980	1990	2000	2009	2010	2011
Evlilik dışı doğum	11.3	18.6	39.7	47.0	55.3	54.4	54.2	54.3

Tablo 24: İsveç'te Kadına Yönelik Şiddet

	Araştırma yılı	Eş veya birlikte yaşadığı kişilerden gelen şiddet	Herhangi bir erkekten gelen şiddet	Son 12 ayda görülen şiddet
(%)	2001	35	46	11.9
Şiddet Gören Kadın Sayısı	2010			21000
	2011			29100
	2012			28000

Türkiye’de de TCE politikalarının düzenli olarak hayata geçirildiği yıllarda boşanma oranları hızla artmıştır. 2000 yılında 13 evliliğe karşı 1 boşanma görülürken 2019 yılı itibarıyla 4 evliliğe karşı 1 boşanma gerçekleşmektedir. Burada günah keçisi boşanma hakkı değildir. Fiziksel şiddete uğrayan, zorla evlendirilen, vb. birçok zorlukla karşılaşan kadınlar için boşanma birincil çözüm ve haktır. Ne yazık ki ülkemizde bu hakkını kullanan kadınlara kötü gözle bakılmakta, “adın çıkar” gibi kabul edilemez ithamlarda bulunmaktadır. Fakat burada çözüm boşanmayı çirkinleştirmek olmadığı gibi teşvik etmek de değildir. TCE politikalarının uygulama örneklerinden anlaşılacağı üzere bireyciliği artıran, ailenin korunması güdüsünü yok eden, birliktelikleri sadece cinsel hazza indirgeyen bir çıktıya sahiptir.

Tablo 34: Mevcut Ya Da Eski Eşi veya Birlikte Olduğu Kişilerden Fiziksel Ya Da Cinsel Şiddet Gören Kadınların Ülkelere Göre Karşılaştırılması¹⁴⁵ (%)

Ülke	İzlanda	Finlandiya	Norveç	İsveç	Türkiye
Araştırma yılı	-	2005/2006	2004	1999/2000	2008
Kadına yönelik şiddet	-	30	27	21 ¹⁴⁶	30

Tablolar incelendiğinde kadına yönelik şiddetin verilen tüm ülkelerde ciddi bir sorun olduğu anlaşılmaktadır. Kadının ekonomik bağımsızlığı, işgücüne katılımı, yüksek eğitim görme oranı, vb. konularda toplumsal cinsiyet eşitliğinin en iyi uygulandığı bu ülkelerde kadına yönelik şiddetin azalması görülmektedir.

Tablo 28. 2002-2012 Dönemi Evlenme ve Boşanma Verileri

YIL	EVLENME	BOŞANMA
2002	510,155	95,323
2003	565,468	92,637
2004	615,357	91,022
2005	641,241	95,895
2006	636,121	93,489
2007	638,311	94,219
2008	641,973	99,663
2009	591,742	114,162
2010	582,715	118,568
2011	592,775	120,117
2012	603,751	123,325
TOPLAM	6,619,609	1,138,420

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) www.tuik.gov.tr

Bu politikalar kadına ekonomik bağımsızlık kazandırmak adı altında erkeklere karşı yüklü ve hayat boyu nafakalara hükmedebiliyor, hakkaniyetten yoksun mal rejimleri ile erkekler için evliliğin bir yük kadınlar içinse boşanmanın kazanç kapısı olarak algılanmasını sağlayabiliyor. Böylece boşanmaya aile kurumunu korumak için değil maddi külfet altına girmemek için karşı çıkan erkeğin aile içi şiddet gibi asla tasvip edilmemesi gereken bir yola başvurma olasılığı artış gösteriyor. Aile içi şiddet oranlarının İstanbul Sözleşmesi sonrası dönemde artış göstermesinin bir sebebi de bu durumdur. Kadının ve erkeğin birbirine eş ve destek olmasını öğütleyen geleneksel rolleri yıkararak iki cinsiyeti birbirine rakip olarak kurgulamanın doğurduğu istenmeyen sonuçları bahsedilen verilerde görmek mümkün. Çeşitli uzlaşma yahut arabuluculuk mekanizmaları ya da maddi külfetlerin düzenlenmesi ile belli oranlarda çözülebilecek şiddet sorunları tarafları birbiriyle açıkça çatıştırarak daha da çözülemez bir hal alıyor. Bu noktada şiddete karşı koyulan tedbirlerin bürokratik hantallığın ağına takılmasıyla şiddet sarmalı adeta kendini yeniliyor.

Türkiye Aile Politikalarında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Sonuç

Türkiye son yirmi yıldır aile politikalarında adı geçen İskandinav ülkelerini rol model almaktadır. İstanbul Sözleşmesinin imzalandığı dönemde Aile Bakanı olan Fatma Şahin'in İskandinavya gezisi bu bağlamda önemlidir. Türkiye, tıpkı adı geçen ülkelerin onlarca yıl önce yapmış olduğu gibi kadının konumunu ve toplumu iyileştirmek için toplumsal cinsiyet eşitliği kuramını esas kabul etmekte, politikalarını bu feminist kuram çerçevesinde geliştirmektedir. Özellikle İstanbul Sözleşmesi ile bu kuram bir uluslararası norm haline gelmiş, kadına yönelik şiddet toplumsal cinsiyete indirgenerek, çözümün tüm geleneksel ve dini rollerin yıkımında olduğu taraflara iletilmiştir. Buna yönelik politikaların eğitimden sosyal yaşama kadar hayata geçirilmesi sözleşmede taraflardan beklenmektedir.

Genellemeci bir toplumsal cinsiyet teorisini kabul etmeyen, birçok sosyal rol ve davranışın doğuştan geldiğini gösteren bilimsel çalışmalar olmasına rağmen feminist yaklaşım çözümü sadece ve sadece bilimsel netlikten uzak bir kuramda aramakta, buna karşı çıkan herkesi hedef almakta ve hatta katil övücü olmakla suçlamaktadır. Oysa insanların en temel hakkı kendilerine uygun kanunların yapılmasını istemektir. Kanunlar ve politikalar toplumların ihtiyacını karşıladığı ölçüde değerli ve makbuldür. Nice örnek ile negatif yönleri ispatlanmış, kadına yönelik şiddeti engellemekte aciz olan bir kuramın Türkiye'nin aile politikalarına yön vermesini istememek temel bir haktır.

Varılacak nokta şudur, kadına yönelik şiddet ertelenemez önemi haiz evrensel bir sorundur. Ülkeler kadına şiddeti en aza indirmekle mükelleftir. Fakat bu endişeler kendi sorunlarına çözüm üretememiş ülkeler rehber alınarak yapılamaz. Feminist kuram dikkate alınarak kadına yönelik şiddet engellenemez. Bu politikaları başarı ile uygulayan ülkelere gelen verilerin bize gösterdiği onların şiddetin kaynağını yanlış yerde aradıklarıdır. Çare diye sunulan TCE

şiddete çözüm olmamakla birlikte toplumun genel sağlığı açısından da pek çok negatif sonuca sebep olmaktadır.

Türkiye için yapılması gereken kendi sorunlarını doğru şekilde tespit edip acil bir şekilde, toplumsal mutabakat zemininde, tavizsiz yasalar çıkartmak veya var olan yasalarının (örneğin birkaç değişiklikle 6284 sayılı kanun) işleyişini iyileştirmektir. Fakat kendi toplumsal sorunlarının ve geleneksel değerlerinin analizini yapmadan ortaya koyulan her düzenleme sorunu çözmek bir yana yeni ve daha çetrefilli problemler üretmektedir.

[1] İstanbul Sözleşmesi ile İlgili Kafa Karıştıran 10 Soru 10 Cevap, Aile Akademisi Derneği, Kasım 2019.

[2] Fatmagül Berktaş, Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın, Metis Yayınları, İstanbul.

[3] Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Dayalı Politika Uygulayan Ülkelerde Kadın ve Aile, SEKAM, Şubat 2014.

[4] a.g.e

Yazar hakkında:

R. Serhat Aslan, Bođaziçi Üniversitesi Tarih bölümünde okuyor.